

Evropski puls

Elektronski mjesecnik za evropske integracije | broj 119, avgust 2015.

TEMA BROJA

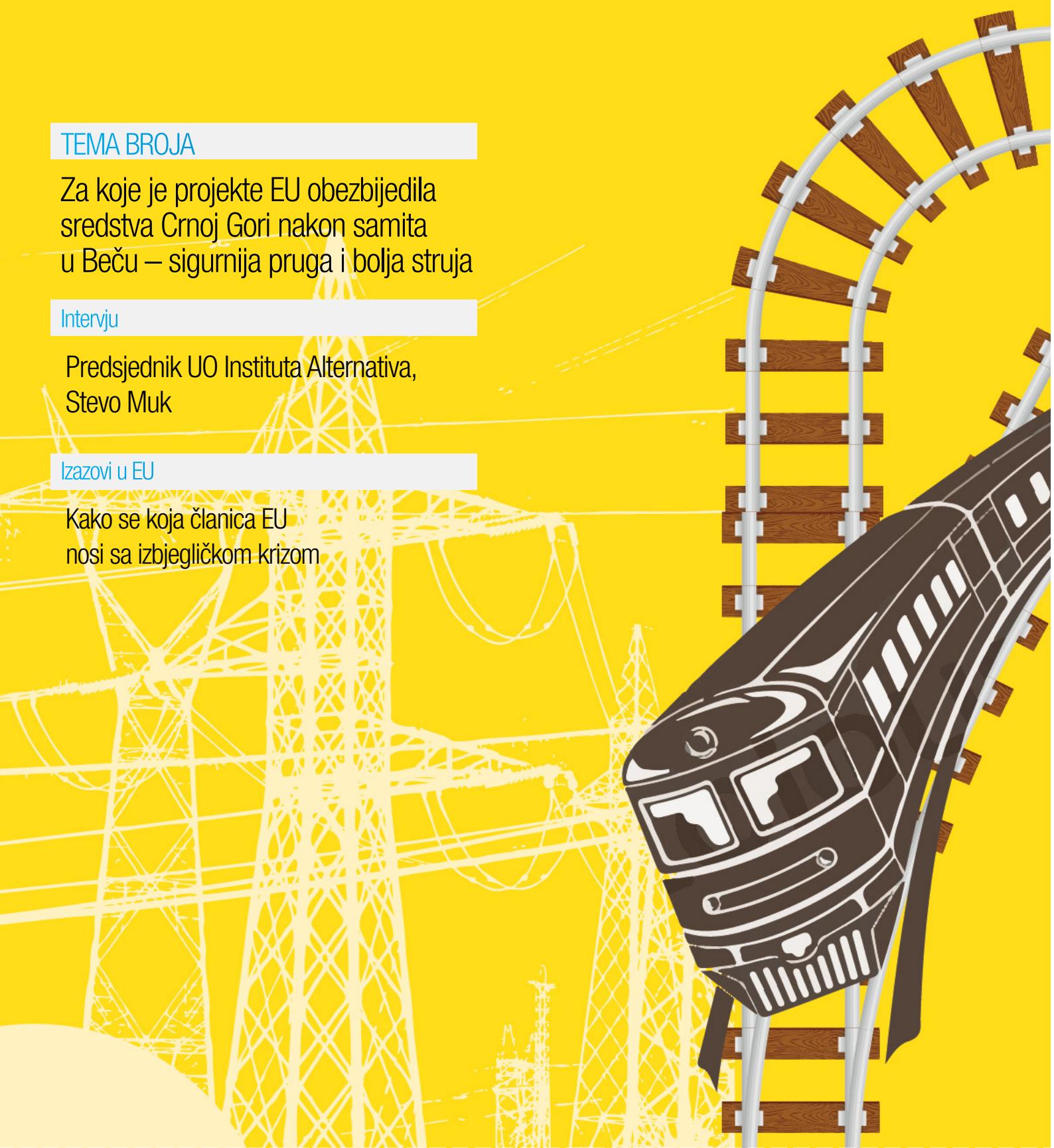
Za koje je projekte EU obezbijedila sredstva Crnoj Gori nakon samita u Beču – sigurnija pruga i bolja struja

Intervju

Predsjednik UO Instituta Alternativa,
Stevo Muk

Izazovi u EU

Kako se koja članica EU
nosi sa izbjegličkom krizom

Uvodnik:

2060.

Vladan Žugić

Crnogorski premijer **Milo Đukanović** na konferenciji u Beču *Evropska unija - zapadni Balkan* je prognozirao da bi Crna Gora do 2060. mogla dostići nivo dohotka u EU, uz stopu rasta naše privrede od preko 3 % i rast privrede Unije bloka od 1%.

To je najvjerojatnije najrealnija prognoza crnogorske ekonomije koju je nakon 26 godina vlasti izgovorio Đukanović, sklon optimističnim obecanjima, poput onog iz 2012, da će u Crnoj Gori do 2016. biti otvoreno 40.000 hiljada novih radnih mesta ili o miliardama investicija koje samo što nisu stigle, primjera radi, Velikoj plaži u Ulcinju.

Sad me zanima odgovor na pitanje koliko smo daleko od pravne države i evropskih vrijednosnih kriterijuma.

Avgustovska hapšenja 14 budvanskih funkcionera, od koji su osam funkcioneri DPS-a, predstavljaju *djeđu vu* sa manje - više istim likovima iz prethodna dva hapšenja i obnovljenim spekulacijama o privođenju pravdi jednog **Svetozara Marovića**, jednog od najuticajnijih funkcionera vladajuće partije.

Jedina razlika u ovom slučaju je što mediji koje kontroliše vladajuća elita napadaju Vrhovnog državnog tužioca, Specijalnog državnog tužioca **Milivoja Katnića** i "Vjesti" zbog navodnog curenja informacija i ekskluzivnih snimaka privođenja u Budvi, sa jasnim ciljem da se kreira tabloidna stvarnost kako bi bilo potisnuto to što su lisice na ruke stavljene vojnicima vladajuće partije. Zbog ove orkestirane kampanje na tužilaštvo, dio javnosti je sklon ocjeni da **Ivica Stanković** i Milivoje Katnić pokazuju naznake nezavisnosti, drugi su skloni tezi da je riječ o nastavku sukoba između klanova u DPS-u, a treći sve to vide kao polaganje žrtve za pozivnicu u NATO i pohvale iz EU, uoči objavlјivanje Izvještaja o napretku. Za jasniji sud o tužilaštву, ipak, treba sačekati nekoliko mjeseci.

U susret parlamentarnim izborima i obnovi povjerenja u izborni sistem, kao jednom od ključnih zahtjeva EU prema Crnoj Gori, Stanković bi morao izvaditi iz fioke predmete vezane za aferu "Snimak" koji su potpuno diskvalifikovali njegovu prethodnicu **Ranku Čarapić**.

Crna Gora bi nivo dohotka u EU stigla prije 2060. ako bi se što hitnije krenulo u borbu protiv kriminala, korupcije, nepotizma, klijentelizma, rasčićavanja sa tabloidnom stvarnošću....

Kalendar

4. avgust

Đukanović pokušao da smijeni Drobniča / Premijer **Milo Đukanović** pokušao je da izdejstvuje smjenu šefa delegacije EU u Crnoj Gori **Mitje Drobniča** zbog kritičkih stavova prema crnogorskoj vlasti, prenijela je slovenačka novinska agencija *STA*. Pozivajući se na tekst "Šef delegacije na naslovnicama tabloida", koji je objavio ljubljanski dnevnik "Delo", slovenačka agencija navodi da je Drobnič na udaru dijela vlasti, te da je u Briselu i Ljubljani tražena njegova smjena. Iz Brisela su više puta ponovili da Drobnič zastupa stavove EU.

13. avgust

Rusija uvela sankcije Crnoj Gori / Premijer Rusije **Dmitrij Medvedev** potpisao rezoluciju o proširenju prehrabnenog embarga na Crnu Goru, Albaniju, Island i Lihtenštajn, a uvedeni su i posebni uslovi za Ukrajinu. Tako je zabranjeno uvoz dijela prehrabnenih proizvoda u Rusiju proširena na zemlje izvan EU koje su podržale zapadne sankcije protiv Rusije.

26. avgust

Potpisani sporazumi o razgraničenju sa BiH i Kosovom / Crna Gora i Bosna i Hercegovina potpisale u Beču sporazum o međusobnoj državnoj granici, što je prvi takav akt među državama nastalim od bivše Jugoslavije. Istovremeno, Crna Gora potpisala i sporazum o razgraničenju sa Kosovom. Tom prilikom je istaknuto da je to primjer kako treba rješavati otvorena pitanja na zapadnom Balkanu.

27. avgust

Đukanović: Dohodak u Crnoj Gori kao u EU 2060 / "Očekivani prosječni rast u Crnoj Gori za period 2015 – 2017 je iznad 3% - znatno više od regionalnog prosjeka. Ako bi se zadržao ovaj trend rasta, a ekonomija EU rasla po stopi od 1%, Crna Gora bi 2060. dostigla nivo dohotka EU", kazao premijer **Milo Đukanović** na konferenciji EU- zapadani Balkan u Beču.

27. avgust

Da jedni druge ne blokiramo na putu ka EU / Visoki predstavnici vlada zemalja zapadnog Balkana, u okviru Samita u Beču, usvojili su tekst "Deklaracije o bilateralnim pitanjima", kojom se obavezuju da bilateralne sporove rješavaju tako da nijedna država zapadnog Balkana ne blokira, niti podstiče druge da blokiraju proces evropskih integracija nekog od susjeda, što je u više navrata zabilježeno u regionu tokom posljednjih godina.

Crna Gora – mala država sa velikom željom za članstvom u EU

Piše: Anneliese Dodds

Autorka je poslanica EP, predsjedavajuća Delegacije parlamentarnog Odbora za pridruživanje Crne Gore i stabilizaciju između EU

Crna Gora prednjači među zemljama kandidatima za EU, time što je već otvorila 20 pregovaračkih polja od ukupno 35, pri čemu su dva privremeno zatvorena. Ta pozicija Crne Gore u pristupnim pregovorima umnogome ima veze sa njenom predanošću kada je u pitanju članstvo. Kada razgovaram sa vladinim zvaničnicima, političarima iz opozicije, aktivistima iz NVO sektora i drugim pripadnicima javnosti, svi dijele iste stavove u vezi sa članstvom u EU.

Kao predsjedavajuća Delegacije EP, na sastancima Odbora za pridruživanje i stabilizaciju između EU i Crne Gore (POSP), ja kopredsjedavam Komitetom zajedno sa predsjednikom crnogorske Skupštine. Zajednička komisija se sastaje jednom godišnje u Evropskom parlamentu i jednom u Crnoj Gori.

Tokom posljednjeg sastanka POSP-a, pored ostalih veoma bitnih pitanja, razgovarali smo i o reformama relevantnim za pregovaračka poglavlja 23 i 24 (o vladavini prava i fundamentalnim pravima). Ova dva poglavља su ključna za uspešan nastavak procesa pristupanja. Ona su prva otvorena i zadnja će se zatvoriti kako bi reforme imale dovoljno vremena da se sprovedu. Borba protiv korupcije je od presudne važnosti. Napredak u zakonodavstvu se već dešava, ali isti mora biti propraćen napretkom u primjeni i praksi. Adekvatno krivično gonjenje korupcije na visokom nivou ostaje ključni test za nezavisnost sudskog sistema. NVO sektor i slobodni mediji igraju bitnu ulogu u efikasnoj borbi protiv korupcije i nadležne institucije u Crnoj Gori moraju stvoriti sredinu u kojoj oni mogu bezbržno raditi. Nažalost, Svjetski indeks slobode medije za 2015. je rangirao Crnu Goru na 114 mjestu od ukupno 180 (najviše na osnovu podataka iz 2014). Prilikom skorašnjeg sastanka sa premijerom **Milom Đukanovićem**, predstavnica OEBS-a za slobodu medija, **Dunja Mijatović**, naglasila je važnost „mjera za jačanje samoregulacije medija i borbe protiv nekažnjivosti napada na novinare u zemlji“. Stoga, treba uložiti još napora u ovoj oblasti. Takođe, razgovarali smo i o poziciji osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori i Strategiji EU za osobe sa invaliditetom. Naime, princip dostojanstva,

autonomije, jednakosti, učešća i inkvizije su glavni principi EU i u tom smislu sam zadovoljna što je Crna Gora potpisnica Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom. Iako je pravni okvir unapređivan tokom posljednjih godina, potrebno je uložiti dodatne napore kako bi se usaglasili sa pravnom tekovinom EU. Zakonodavstvo se mora odraziti i u praksi.

Samo da naglasim jednu bitnu stvar – veliki broj objekata je i dalje nepristupačan osobama sa invaliditetom. Ovo važi i za 13 objekata koje je Vlada izabrala za prioritetno prilagođavanje potrebama – sa Skupštinom kao pozitivnim izuzetkom gdje su radovi za prilagođavanje pristupačnosti osobama sa invaliditetom počeli i koji bi trebali biti gotovi sljedećeg mjeseca.

Naš fokus bio je i na politikama u oblasti zaštite životne sredine. Kao što je poznati pjesnik **Lord Bajron** jednom rekao: „Najljepši kontakt koji je kopno ostvarilo sa morem se desio na crnogorskom primorju“. Veoma je bitno za Crnu Goru da zaštitи svoju izuzetnu životnu sredinu. Jedan od primjera je oblast Solane u Ulcinju, koja je jedno od najvažnijih oblasti za ptice selice na istočnoj obali Jadrana i dom milionima ptica, kao što su rijetki dalmatinski pelikani i crvenonoga prutka. Do nedavno, stanište ovih ptica je bilo u opasnosti. U julu 2015, Vlada Crne Gore je preduzela prve ključne korake kako bi zaštitila taj biodiverzitet, ali još toga mora biti urađeno kako bi se očuvala Solana, kao i ptice koje u njoj žive. Takođe, Solanu bi trebalo proglašiti zaštićenim područjem.

Na kraju, Crna Gora je jedina zemlja kandidat koja kontinuirano otvara nova pregovaračka polja i napreduje brzo u pregovorima. Međutim, i dalje postoje bitna pitanja koja treba riješiti, prije svega u oblasti vladavine prava i osnovnih prava.

Izvor: europeanwesternbalkans.com

Evropska unija odobrila Crnoj Gori 45 miliona eura za dva projekta

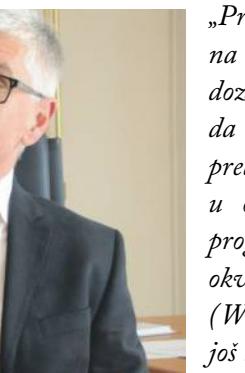
Od 2017. brže i sigurnije putovanje prugom od Bara, snadbjevanje strujom kvalitetnije i možda jeftinije

Piše: Svetlana Pešić

Nakon Samita u Beču o zapadnom Balkanu crnogorski premijer **Milo Đukanović** je kazao da je Evropska unija odlučila da za države zapadnog Balkana izdvoji 600 miliona eura, od čega će Crna Gora dobiti 45 miliona za dva projekta: jedan u oblasti elektro-prenosa, a drugi u oblasti željezničkog saobraćaja.

O kojim projektima je riječ, kada će i kako biti realizovani za Evropski puls je govorio šef Delegacije EU u Crnoj Gori, **Mitja Drobnič**.

Mitja Drobnič

„Prije nego što odgovorim na ovo konkretno pitanje, dozvolite mi da istaknem da ovih 45 miliona eura predstavljaju prvi korak u okviru sufinansirajućeg programa Investicionog okvira za zapadni Balkan (WBIF) za 2015. Dakle, još uvjek postoji mogućnost da Crna Gora aplicira i dobije sredstva za "zrele" projekte u narednom periodu“, rekao je Drobnič.

On je dalje precizirao će Evropska unija obezbijediti 20 miliona za Transbalkanski elektro-energetski koridor (I), odnosno dio mreže u Crnoj Gori i 25 miliona za koridor Orijent (Bliski Istok)/istočni Mediteran - željeznička interkonekcija Crna Gora-Srbija.

Ovih 45 miliona eura predstavljaju prvi korak u okviru sufinansirajućeg programa Investicionog okvira za zapadni Balkan (WBIF) za 2015. Dakle, još uvjek postoji mogućnost da Crna Gora aplicira i dobije sredstva za "zrele" projekte u narednom periodu, rekao je Drobnič

„Prva investicija će doprinijeti uspostavljanju zapadnobalkanskog regionalnog tržista električne energije, kroz uspostavljanje 400 kV prenosnog koridora između Crne Gore, Srbije i BiH. Prenosni koridor bi, zatim, trebalo da se poveže sa EU putem podmorskog kabla između Italije i Crne Gore, koji bi trebalo da bude završen 2017. Kroz ovaj projekat, crnogorski sistem prenosa energije bi trebalo da bude integriran u šire evropsko tržiste energije. Ove investicije će unaprijediti kvalitet sigurnosti snabdjevanja električnom energijom u Crnoj Gori i u širem regionu. Građani će imati neposredne koristi koje će se ogledati u smanjenim prenosnim troškovima i dodatnim generatorima električne energije, što će potencijalno dovesti i do smanjenja cijene električne energije. Istovremeno će zalihе struje biti sigurnije, a prekidi napajanja manje vjerovatni“, naveo je predstavnik EU u Crnoj Gori.

Druga investicija, kazao je on, je produžetak koridora Orijent (Bliski istok)/istočni Mediteran na zapadni Balkan, koji je dug otprilike 580 km i saobraća od granice Srbije sa Rumunijom, preko Podgorice,

do Bara. „U okviru ovog projekta, oko 167 km elektrifikovane željeznice između Luke Bar i granice sa Srbijom na Vrbnici, postaće u potpunosti funkcionalno, moderna signalizacija biće zamijenjena na otprilike 9 km željezničke linije, a mostovi će biti renovirani u dužini od oko 5,5 km. Tako da će ovaj projekat unaprijediti sigurnost i efikasnost željezničkog saobraćaja za oko 750 000 putnika, koliko ih godišnje koristiovađi prevozana relaciji Bar-Vrbnica, dok će se trajanje putovanja znatno smanjiti“, pojasnio je Drobnič.

Upitan za rok za realizaciju tih projekata, Drobnič je kazao da se očekuje da će realizacija prvog projekta početi u posljednjoj četvrtini 2017, a završiti se krajem 2020. „Kada je riječ o drugom projektu, očekuje se da će se sa radovima početi u posljednjoj četvrtini ove godine, a završiti krajem 2017“, objasnio je on.

Govoreći o ukupnom iznosu sredstava za ova dva projekta i participaciji Crne Gore u njima, Drobnič je kazao: „Kada je riječ o projektu vezanom za električnu energiju, ukupna investicija iznosi 127 miliona eura. Pored doprinosa Evropske unije, procijenjeno je da će KfW(Njemačka razvojna banka) obezbijediti kredit u iznosu od 25 miliona eura, Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj 60 miliona, dok će Crna Gora učestvovati sa 17 miliona kroz sopstvena ulaganja i druge grantove. U slučaju željeznice, pored doprinosa EU, Evropska investiciona banka će obezbijediti 20 miliona eura kredita.“

Upitan da li li postoje uslovi za povlačenje tih sredstava EU, kao što su na primjer urađeni projekti od strane Crne Gore i susjednih država, dogovorene trase ili slično, Drobnič je naveo da su projekti koji će biti sufinansirani u okviru Agende povezivanja određeni u partnerstvu sa svim zemljama regiona.

„Cilj je da se investicija sprovede paralelno na obje strane granice, tako da, recimo, voz na relaciji Podgorica-Beograd ne usporava nakon granice. Zemlje zapadnog Balkana su posvećene simultanom radu na istim mrežama. Ovo je dio globalnog plana gdje je infrastruktura bila prepoznata kao prioritet na regionalnom, dok će se realizacija pojedinačnih projekata odvijati na nacionalnom nivou“, rekao je Drobnič.

U okviru ovog projekta, kazao je on, očekuje se da vlade šest zapadnobalkanskih zemalja uspostave kredibilne sektorske strategije kako bi podržale investicije u saobraćaj i energetiku, kao i da će osnovati nacionalne investicione komitete koje će morati da na prvo mjesto stave strateške i održive investicione projekte.

Drobnič je istakao da je ova odluka EU važna iz više razloga kako za Crnu

Koji su to projekti unaprijed identifikovani

Na samitu u Beču je potvrđen i značaj 24 dodatna infrastrukturna projekta. Među tzv. "unaprijed identifikovanim" projektima su autoput od Niša u Srbiji ka albanskom primorskom gradu Draču i Prištini, kao i autoput od hrvatske do grčke granice preko Crne Gore i Albanije. EU će, takođe, sufinansirati bosansko – hrvatsku interkonekciju na Mediteranskom koridoru, kao i željezničku povezanost između Srbije i Makedonije. Prema nekim procjenama nakon završetka tih projekata BDP bi trebao da postigne rast od 1% u svakoj zemlji zapadnog Balkana i ovim bi se stvorili uslovi za oko 200.000 novih radnih mjesta ukupno.

Sada su obnovljivi izvori energije prilika za Crnu Goru

U odgovorima za *Evropski puls*, iz Ministarstva ekonomije podsjećaju da je nakon najave Evropske unije na berlinskoj Konferenciji u avgustu 2014. da će podržati investicije u regionu zapadnog Balkana, Evropska komisija usvojila konačan predlog novog metodološkog okvira Zapadnobalkanskog investicijskog okvira (ZIO), kao glavnog mehanizma posredstvom kojeg će biti realizovana finansijska podrška EU za region u narednom sedmogodišnjem periodu.

“Nakon što je Vlada Crne Gore dala saglasnost na pomenutu metodologiju, osnovana je Nacionalna investiciona komisija, kao najznačajnije tijelo na nacionalnom nivou, čije je uspostavljanje Evropska komisija ocijenila kao obavezno kako bi se sredstva ZIO i ostalih fondova EU mogla koristiti u narednom periodu. Nacionalna komisija je usvojila Metodologiju za izbor i prioritizaciju infrastrukturnih projekata, a takođe su, shodno pomenutoj Metodologiji, formirane četiri Sektorske radne grupe, koje su započele postupak izbora i rangiranja infrastrukturnih projekata na nivou sektora energetike, saobraćaja, zaštite životne sredine i društvenih djelatnosti (pravda, zdravlje i obrazovanje). Dakle, projekti su odobreni na osnovu unaprijed utvrđene metodologije i stepena spremnosti projekta. Podsećamo da je Evropska komisija definisala tri indikativne liste projekata (zelena, žuta i crvena lista) kojima se određuje stepen spremnosti projekata za početak sprovođenja”, naveli su iz Ministarsva ekonomije.

Ministarstvo ekonomije je odluku EU da odobri novac za projekat Transbalkanski elektro-energetski koridor, za koju je taj resor zadužen, ocijenilo kao „veoma značajnu“, imajući u vidu da se očekuje rast trgovine električnom energijom u regionu zapadnog Balkana uslijed rasta kako domaće potražnje u Crnoj Gori, BiH i Srbiji, tako i uslijed tražnje koja će se generisati novom interkonekcijom između Crne Gore i Italije.

“Ovo povezivanje će obezbijediti dalju integraciju i razvoj 400 kV mreže u navedene tri države i smanjiti zagrušenja koja se pojavljuju u ovoj oblasti uslijed tokova iz Rumunije i Bugarske prema Srbiji, zatim Crnoj Gori, te dalje Makedoniji i Grčkoj. Važnost projekata povezanosti nije samo u boljoj saradnji sa regionom, već ona omogućava nove i sigurne investicije u nacionalne projekte, posebne proizvodnje energije iz obnovljivih izvora. Uz dobru povezanost sa regionom, investitori imaju mnogo veći interes u ulaganje u cjelokupnu nacionalnu ekonomiju. Ova odluka je pokazala koliko je važna zakonska i strateška pripremljenost država za implementaciju ovakvih projekata. Svakako da ovakva odluka pokazuje i svojevrsnu potvrdu naših dosadašnjih napora i potvrdu sposobnosti da se realizuju investicije”, naveli su iz Ministarsva ekonomije.

Goru, tako i za cijeli region zapadnog Balkana. „Ovi projekti uključuju izgradnju i povezivanje transportne i energetske infrastrukture, što predstavlja pokretačku snagu za ekonomski rast i otvaranje novih radnih mjesta. Istovremeno će uticati na investitore i stvoriti mnogo prilika ne samo za biznis, već i za kreiranje veza između ljudi u regionu i sa EU“, kazao je on.

„Evropska unija je na sastanku u Berlinu prošle godine prepoznala volju lidera šest zemalja zapadnog Balkana da unesu novi, dinamičniji duh u regionalnu saradnju.

Imajući na umu da je bolja povezanost kako unutar samog regiona tako i regionala sa EU važna za dalji ekonomski razvoj i izgradnju mostova među narodima zapadnog Balkana, EU je postavila povezivanje (tzv. Connectivity Agenda) visoko na agendi procesa proširenja, što je istaknuto i tokom nedavno održanog samita zemalja zapadnog Balkana u Beču“, podvukao je šef Delegacije EU u Crnoj Gori.

Predsjednik Upravnog odbora Instituta Alternativa Stevo Muk

Od “Snimka” nije puno urađeno na depolitizaciji javne uprave

Od afere “Snimak” na depolitizaciji javne uprave nije urađeno mnogo, ocijenio je predsjednik Upravnog odbora Instituta Alternativa (IA) Stevo Muk.

U intervjuu za *Evropski puls*, Muk je govorio o depolitizaciji javne uprave na čemu insistira Evropska komisija, posebno nakon afere zloupotrebe državnih resura u izborne svrhe.

“Najviše podsticaja je bilo za to nakon dobijanja kandidature za članstvo u EU i uslovljavanjem početka pregovora depolitizacijom javne uprave. Međutim, uprkos deklarativnom nastojanju za reformom javne uprave, i dvije-tri godine nakon početka pregovora, mi imamo situacije da se "raspodjela" službeničkih mesta u državnim organima

utvrđuje koalicionim sporazumima političkih partija, a da, prema podacima IA predstavljenim u studiji *Profesionalizacija rukovodnog kadra: Između države i politike*, preko polovine visokih rukovodilaca u državnim organima ima članstvo u političkim partijama, koje su trenutno na vlasti”.

» *Koliko se, na osnovu monitoringa koji sprovodite, sprovodi u praksi Zakon o državnim službenicima i namještenicima tri godine nakon njegovog usvajanja? Što su najveći problemi koje ste identificirali?*

Zakon se sprovodi u praksi ali uz manjkavosti i manevriranje državnih organa i donosilaca odluka koji uspijevaju da pronađu prečice, doskoče relativno strogim pravilima upravljanja ljudskim resursima ili ih jednostavno zaobiđu. Prema nalazima našeg posljednjeg godišnjeg monitoringa izvještaja o zapošljavanju i napredovanju u državnim organima,

Dvije-tri godine nakon početka pregovora sa EU, mi imamo situacije da se "raspodjela" službeničkih mesta u državnim organima utvrđuje koalicionim sporazumima političkih partija. Preko polovine visokih rukovodilaca u državnim organima ima članstvo u političkim partijama koje su trenutno na vlasti

efekti Zakona o državnim službenicima i namještenicima (ZDSiN) na uspostavljanje sistema zasluga u državnoj upravi su ograničeni upravo nedosljednom primjenom novih pravila i slabom konkurenčijom prilikom popune radnih mesta.

Uprkos određenim pomacima, ZDSiN nije adekvatno odgovorio na potrebe ograničavanja samovolje starješina prilikom zapošljavanja u državnim organima. Broj kandidata između kojih starješina može izabrati službenika ili namještenika je tri puta veći od broja kandidata koji prođu provjeru sposobnosti. Napredovanje državnih službenika i namještenika praktično ne postoji. Prema dostupnim podacima, tokom izvještajnog perioda nije donešeno nijedno rješenje o napredovanju. Zakonska odredba, prema kojoj je napredovanje na osnovu odličnih rezultata u radu moguće samo u viši platni razred, očigledno nije pravi odgovor na potrebe motivisanja i zadržavanja najstručnijeg kadra.

» *Daljino postoje problemi u primjeni ovog zakona?*

Suštinski problemi u primjeni zakona, koje sam već opisao, ali i tehnički problemi, kao što je nepostojanje ažurirane baze svih zaposlenih u javnoj upravi, su takođe prepreke depolitizaciji.

Naime, zapošljavanje na osnovu zasluga je osnovni antipod politizaciji, odnosno upotrebi javnih resursa, a naročito radnih mesta u državnoj službi, kao "ličnog plijena" uticajnih političara i partija.

Stevo Muk

» *Vlada je pripremila Nacrt Strategije reforme javne uprave za period 2016-2020. Kakvo je Vaše mišljenje o tom dokumentu?*

Ovaj dokument je pripremljen za svega tri dana, pred početak godišnjih odmora, a stavljen na javnu raspravu upravo u periodu odmora. Otud, ne treba da čudi nizak kvalitet i polovičnost aktuelnog Nacrta. Istina je da taj dokument prepoznaće neke prioritete na koje smo mi ukazivali u našem višegodišnjem radu, počev od potrebe za zapošljavanjem najspasobnijih do razgraničavanja između profesionalnih i političkih funkcija u javnoj upravi. Ipak, da bi se došlo do prave liste prioritete i sprovodivih mjeru, neophodno je još mnogo posla, pa čemo se mi zalagati za veće uključivanje javnosti i u kasnijim fazama njegove pripreme i primjene.

» *Što je neophodno uraditi da javna uprava u Crnoj Gori postane efikasna, depolitizovana i efikasna?*

Prvo, neophodno je dati sadržinu ovim pojmovima i prilagoditi ih crnogorskom kontekstu i vremenskom periodu u okviru kojeg bi efikasnija i manje politizovana javna uprava bila izvodljivi cilj. To upravo treba da bude osnovni zadatak nove Strategije za period 2016-2020.

Bitno je napomenuti da apsolutno depolitizovana uprava ne postoji. Ipak, upravo sa ciljem efikasnijeg pružanja javnih usluga, nezavisno od partija koje su trenutno na vlasti, neophodno je osnažiti profesionalizam službenika i rukovodilaca, koji su najodgovorniji za kontinuitet reformi i jednak tretman svih građana.

Dakle, efikasnost i depolitizacija su dva usko i međusobna povezana cilja, do kojih ćemo doći kada, primjera radi, preciziramo princip političke neutralnosti, pooštimo kriterijume i provjeru sposobnosti za rukovodeće službenike, pojednostavimo upravno postupanje, osiguramo slobodan pristup informacijama i uvedemo kulturu ponašanja i funkcionalisanja državne službe, okrenute ka građanima, a ne zatvorenog

Efikasnost i depolitizacija su dva usko i međusobna povezana cilja, do kojih ćemo doći kada, primjera radi, preciziramo princip političke neutralnosti, pooštimo kriterijume i provjeru sposobnosti za rukovodeće službenike, pojednostavimo upravno postupanje, osiguramo slobodan pristup informacijama i uvedemo kulturu ponašanja državne službe okrenute građanima, a ne zatvorenog državnog aparata, otuđenog od onih kojima treba da je na usluzi

Stevo Muk

Umjesto da se smanjuje, broj zaposlenih porastao za 1270

» *Uticak je da je zapošljavanje i sprovođenje Zakona o državnim službenicima i namještenicima posebno sporno na lokalnom nivou. Što je pokazao Vaš monitoring u ovom segmentu?*

Tačno je da je naročito sporno. Dok za zapošljavanje i službenički sistem na nacionalnom nivou postoji kakav-takov zaokružen pravni i regulatorni okvir, neke stvari, kada je u pitanju upravljanje ljudskim resursima na lokalnom nivou, jednostavno nijesu uopšte regulisane. Razlog tome je što bi Zakon o državnim službenicima i namještenicima trebalo da se shodno primjenjuje na lokalni nivo, a to jednostavno nije moguće, niti je opština ostavljena mogućnost da se pripreme za provjere sposobnosti i izbora službenika po uzoru na državne oragane. Iz tog razloga, opštine sprovode ove postupke po svom nahodenju.

Bez obzira na najmanje 2300 zaposlenih viška u crnogorskim opštinama, lokalne samouprave i dalje zapošljavaju.

Ovaj broj bi mogao da bude i veći, budući da je ova cifra "izračunata" u odnosu na projekcije prekobrojnih koje su date u Planu unutrašnje reorganizacije javnog sektora. U odnosu na na 2012, umjesto da se smanjuje, broj zaposlenih u opštinama je porastao za 1270.

državnog aparata, otuđenog od onih kojima treba da je na usluzi.

V.Žugić

Kako zaposlenici EU potroše 7. 000 eura?

Zvaničnici EU sa specijalnih kreditnih kartica za plaćanje hrane i smještaja, čak i zabave, godišnje skinu više od 100 miliona eura. To pokazuju novi podaci zbog kojih su zahtjevi za većom transparentnošću potrošnje u EU sve glasniji, ali Brisel odbija da objavi što se sve plaća tim kreditnim karticama.

Britanski *Telegraph* piše da je oko 13.000 zaposlenih u EU i povezanim agencijama dobilo kartice za plaćanje smještaja i druge troškove, kao i za lične kupovine. Službenici EU, koji zbog prirode posla rade van svoje zemlje, dobijaju do 83 funte dnevno, zavisno od zemlje. U tu cifru nisu uključeni hotelski troškovi. Zaposlenici EU mogu da traže i "naknadu troškova za zabavu", kada je to neophodno zbog potrebe posla.

U 2013. sa tih specijalnih kartica povučeno je 103,4 miliona eura isključujući troškove prevoza. Tako svaki zaposlenik EU godišnje potroši 7. 000. eura sa kreditnih kartica za plaćanje različitih troškova. Kartice su izdate kako bi se pomoglo zvaničnicima EU sa troškovima, ali su one povezane sa njihovim ličnim bankarskim računima. Evropske birokrate u roku od 60 dana prijavljuju Komisiji ili svojoj službi u EU troškove i traže povraćaj kojim plaćaju račun po osnovu kreditne kartice.

Pošto su bankarski računi lični, sa tim karticama zvaničnici EU mogu da plaćaju i privatne kupovine. EU neće slijediti primer Velike Britanije i "onlajn" objaviti potrošnju sa kreditnih kartica po stawkama jer su to "podaci povezani sa privatnim računima zaposlenih", kažu zvaničnici EU.

Bez efikasnog odgovora na ISIL i grčku krizu

Oko 2/3 Evropljana vjeruje da EU nije efikasno odgovorila na trenutno dva najveća izazova - jačanje Islamske države i grčku dužničku krizu, pokazalo je istraživanje agencije *Opinium*. Građani zapadnih zemalja EU nisu impresionirani ni evropskim pristupom migrantskoj krizi, koja je još jedan veliki problem. Rezultati istraživanja potvrđili su i da su građani sa juga EU u većem procentu za dalju integraciju Unije od onih sa sjevera.

Nove ideje Komisije o pitanju porodiljskog odsustvovanja

Evropska komisija radi na novim idejama za povećanje učešća žena na tržištu rada nakon što je u julu odustala od spornog prijedloga za produženje porodiljskog odsustva. Prije sedam godina, Komisija je predložila da se obavezno porodiljsko odsustvo produži sa četiri nedjelje na 18, od čega bi se šest uzimalo neposredno po rođenju djeteta. Odbor za prava žena podržao je izvještaj portugalske evroposlance u kome se traži produženje porodiljskog na 20 nedjelja ali je i taj prijedlog odbijen na glasanju u Evropskom parlamentu. Protiv Komisijinog prijedloga bio je i dio članice Savjeta ministara i prijedlog je blokiran.

"U EU je zapošljeno 3/4 muškaraca, ali samo nešto više od 60% svih žena. To je moralni i socijalni problem jer ženama prijeti veći rizik od siromaštva", istakao je prvi potpredsjednik Komisije **Frans Timmermans** na predstavljanju plana za novi početak rada na izazovima uravnoteženja posla i života.

Njemci simpatišu i pomažu azilante

U Njemačkoj su od početka 2015. do kraja juna zabilježena 202 napada na tražioce azila, što je osjetno više nego u isto vrijeme 2014., pokazuju podaci njemačkih vlasti. Međutim, ove godine je i priliv izbjeglica mnogo veći, pa se i dalje registruje u prosjeku jedan incident na 1.000 izbjeglica.

Istovremeno, rast neprijateljstva prema izbjeglicama, koji bogatu Njemačku vide kao obećanu zemlju, i više nego kompenzuju izliv simpatije i podrške za ljude na koje se gleda kao na žrtve siromaštva ili nasilja. Posljednjih mjeseci, Njemci hrle da se učlane u odbore dobrodošlice za tražioce azila. Studenti, penzioneri, čak i jedna poslanik konzervativaca, primaju izbjeglice u svoje domove, dok drugi prave vebajtove preko kojih pomažu izbjeglicama.

Zašto ljudi masovno bježe sa Balkana gdje ne vladaju rat i glad, niti muče ljudi kao u Siriji, Iraku ili Avganistanu

Neuspjeh balkanskih političara

Piše: Verica Spasovska

Ni na Kosovu ni u Albaniji, a isto tako ni u Srbiji, Bosni i Hercegovini ili Makedoniji, ne vladaju ni rat, ni glad, niti ljudi muče. Više od deceniju i po, zemlje nastale nakon raspada bivše Jugoslavije i njihovi susjedi žive u miru. Hrvatska i Slovenija su, štoviše, postale članice Evropske unije. Takvu perspektivu već godinama ima i većina ostalih zemalja u tom dijelu Evrope. Dakle, tamo je situacija neuporediva sa onom u Siriji, Iraku ili Avganistanu gdje ljudi svakodnevno ginu zbog borbi i terorizma. Uprkos tome, ogroman broj stanovnika Balkana napušta svoje domove kako bi u Njemačkoj zatražili azil. Oni bježe od siromaštva i nedostatka životnih perspektiva. Razočarani i frustrirani političkim i ekonomskim *statusom quo* u svojim otadžbinama. I za to najveću krivicu snose balkanske političke elite.

Protračena pomoć EU

Milijarde iz Brisela nisu dale uzlet političkom i ekonomskom razvoju. Čak ni perspektiva ulaska u EU ne utiče pretjerano na agilnost političara kada su reforme u pitanju. Zašto i bi? Sve dok novac iz EU teče, a te zemlje nisu u sastavu Evropske unije, lokalni političari ne moraju nikom da se pravdaju i mogu opušteno da uživaju u svojim sinekurama.

Stopa nezaposlenosti u zemljama zapadnog Balkana u posljednje dvije decenije kreće se između 20 i 50%. Više od 60% mlađih u Bosni i Hercegovini nema posao. Čak i dobro obrazovani mlađi akademci teško se zapošljavaju jer nepotizam i korupcija uništavaju svaki izgled za adekvatno radno mjesto. Način na koji su se

Gotovo polovina svih izbjeglica koji u Njemačkoj traže politički azil dolazi sa Balkana. Odakle dolaze i od čega bježe? Odgovornost za egzodus snose lokalni političari

političke elite raširile u društvu poprima znakove epidemije. Politika je, mada indirektno, najveći poslodavac: o tome ko će da zasjedne na mjesto direktora ili portira odlučuje politička garnitura na vlasti. Kvalifikacija ili stepen obrazovanja ne igraju nikakvu ulogu. S obzirom na takve uslove, nije ni čudo da se rezignacija širi. Mnogi posjeduju člansku kartu neke stranke ne da bi konstruktivno uticali na politički život, već da bi povećali sopstvene perspektive za zaposljenje. U Makedoniji, Albaniji i na Kosovu više od polovine dobro obrazovanih mlađih izražava želju da se iseli iz zemlje.

Nedostaje socijalna infrastruktura

Problem je i u tome što se, nakon propasti starih sistema, nije investiralo u socijalnu infrastrukturu, na primjer u funkcionalno zdravstvo. To najviše pogoda upravo Rome koji su i na Balkanu na najnižoj socijalnoj ljestvici. Oni nisu diskriminirani samo po etničkoj osnovi, već prije svega pate zbog implozije socijalnih struktura. Vrlo često, zbog nedostatka zdravstvenog osiguranja, ne mogu sebi da priuštite odlazak ljekaru. Romi dolaze u Njemačku zato što je novac koji dobijaju kada se nađu u postupku priznavanja azila za njih veliki podsticaj. Osim toga, u Njemačkoj im je na raspolaganju besplatna ljekarska pomoć.

Autoritarne strukture

Autokratske strukture u mnogim zemljama zapadnog Balkana dodatno su se učvrstile: u Crnoj Gori, na primjer, koja je već više od dvije decenije čvrsto u rukama klana premijera Đukanovića, ili Makedoniji gdje se desno-konzervativna vlada suočava sa optužbama da masovno prisluškuje građane i prijeti

Politika je, mada indirektno, najveći poslodavac: o tome ko će da zasjedne na mjesto direktora ili portira odlučuje politička garnitura na vlasti. Kvalifikacija ili stepen obrazovanja ne igraju nikakvu ulogu. S obzirom na takve uslove, nije ni čudo da se rezignacija širi.

smrću nezavisnim novinarima i medijima. Slične prilike vladaju i na Kosovu koje je od proglašenja nezavisnosti 2008. *de facto* područje pod nadležnošću Evropske unije. Ali, uprkos višegodišnjem prisustvu EULEX-a, misije koja bi trebalo da učvrstiti pravni poredak, društveni pejzaž karakterišu korupcija i bliska povezanost političkih i mafijaških struktura. Mnogi parlamentarni poslanici i političari ponikli su iz Oslobodilačke vojske Kosova (OVK) koja je, prema izvještajima specijalnog izvjestioca Savjeta Evrope **Dika Martija**, umiješana u mnoge ratne zločine kao što su ubistva i otmice. U multinacionalnoj državi Bosni i Hercegovini političari i dvadeset godina nakon rata igraju isključivo na nacionalnu kartu, umjesto da se uhvate u koštač s prijeko potrebnim političkim i ekonomskim reformama. Polovina mladih želi da napusti zemlju, a sve manji broj njih odlučuje se da osnuje sopstvenu porodicu – pogubni trend u zemljama koja ionako muku muči sa natalitetom.

EU može i mora da izvrši pritisak

Spora transformacija u demokratska i pravna društva zemalja Balkana, u Briselu, razumljivo, izaziva frustracije. Evropska unija se ionako fokusirala na krizna žarišta poput Ukrajine ili Grčke. Možda masovni egzodus stanovnika Balkana ponovo taj region dovede u centar pažnje. Bilo bi dobro kada bi se Brisel malo više pozabavio reformskim zastojem u sopstvenom dvorištu. Ako treba, da tu i tamo zatvori slavinu iz koje curi pomoć.

Političari na Balkanu i dalje svojom arogancijom traće najvažniji društveni kapital jer, što duže traje egzodus mladih i sposobnih, to će manje biti onih koji će se u zemlji angažovati za društvene promjene. Za tamošnje političke elite to je veoma komotna situacija, ali za društva kojima su oni na čelu taj proces je katastrofa. Iako na Balkanu ne vlada rat, glad ili teror – i beznađe može da postane diktatura od koje čovek želi da pobegne.

Ipak, političari na Balkanu i dalje svojom arogancijom traće najvažniji društveni kapital jer, što duže traje egzodus mladih i sposobnih, to će manje biti onih koji će se u zemlji angažovati za društvene promjene. Za tamošnje političke elite to je veoma komotna situacija, ali za društva kojima su oni na čelu taj proces je katastrofa. Iako na Balkanu ne vlada rat, glad ili teror – i beznađe može da postane diktatura od koje čovek želi da pobegne.

Izvor: dw.com

Poglavlje 32: Finansijska kontrola

Piše: Marko Sošić

Poglavlje *Finansijska kontrola* odnosi se na kontrolu nacionalnih sredstava, s jedne, i zaštitu finansijskih interesa i valute EU, s druge strane. Ovo poglavlje obuhvata četiri oblasti u okviru kojih Crna Gora mora uskladiti svoje zakonodavstvo i praksu: javnu internu finansijsku kontrolu (PIFC), eksternu reviziju, zaštitu finansijskih interesa EU, kao i zaštitu eura od falsifikovanja. U prve dvije oblasti ne postoji *acquis* sa kojim bi trebalo harmonizovati domaće zakonodavstvo i praksu, već se od Crne Gore traži da usvoji međunarodne standarde i primjeni najbolje prakse EU. To nije slučaj sa preostale dvije oblasti - zaštitu finansijskih interesa EU i zaštitu eura od falsifikovanja - za koje postoji precizno definisan *acquis*.

Javna unutrašnja finansijska kontrola (PIFC) predstavlja koncept i strategiju koju je devedesetih godina prošlog vijeka razvila Evropska komisija kako bi zemljama kandidatima pomogla u razumijevanju i primjeni dobro razvijenog i efikasnog sistema unutrašnjih kontrola u procesu pristupanja Uniji, a istovremeno uticala i na smanjenje korupcije u javnom sektoru i loše finansijsko upravljanje, koje je bilo karakterističko za bivše komunističkim zemlje. Spoljna revizija javnog sektora jedan je od glavnih instrumenata kojima se jača odgovornost nosilaca javnih

ovlašćenja i podiže povjerenje javnosti u javni sektor. Njen osnovni zadatak je cijelovito i tačno informisanje građana i građanki o tome da li se javna sredstva koriste u skladu s propisima i da li su organi koji upravljaju javnim sredstvima ostvarili ciljeve za koje su budžetom opredijeljena sredstva. Zaštita finansijskih interesa Unije obuhvata operativnu saradnju država članica, koje moraju biti sposobne djelotvorno saradivati s Kancelarijom Evropske komisije za borbu protiv prevara i nepravilnosti (OLAF) i prijavljivati slučajeve u kojima se sumnja na nepravilnosti i na prevaru u korišćenju sredstava Unije. Cilj reformi u ovoj oblasti je osigurati zaštitu sredstava EU na isti način kao i u slučaju nacionalnih, javnih sredstava. Zaštita eura od falsifikovanja označava obavezu institucija države da povlače krivotvorene novčanice i kovanice iz opticaja kao i uspostavljanje sistema djelotvornih organa i jasnih procedura za zaštitu od falsifikovanja.

Crna Gora je još uvijek u ranoj fazi primjene sistema javne interne finansijske kontrole (PIFC). Napori u ovoj oblasti počeli su usvajanjem Strategije za razvoj PIFC-a 2007. i Zakona o sistemu unutrašnjih finansijskih kontrola u javnom sektoru 2008. Važan korak je bilo i osnivanje posebnog sektora u Ministarstvu finansija - Centralne jednice za harmonizaciju, koja služi kao pokretač i koordinator cjelokupnog procesa. Uslijedilo je usvajanje niza neophodnih podzakonskih akata nakon čega se može utvrditi da je regulatorni okvir u najvećem dijelu uspostavljen. Sasvim je drugačija slika kada je riječ o sprovođenju usvojene legislative, jer je Crna Gora trenutno na samom početku uspostavljanja sistema unutrašnjih kontrola.

U oblasti eksterne revizije, Državna revizorska institucija (DRI) samostalan je i vrhovni organ državne revizije, a ustanovljena je donošenjem Zakona o državnoj revizorskoj instituciji, u aprilu 2004, kao institucionalna, eksterna, nezavisna,

stručna i objektivna kontrola trošenja budžetskih sredstava i upravljanja državnom imovinom u Crnoj Gori. Broj revizija iz godine u godinu se povećava, uz postepeno povećanje kapaciteta DRI i sprovođenje novih, zahtjevnijih vrsta revizija. DRI je pripremila Strateški plan razvoja za period od pet godina u kojem su naznačeni problemi u dosadašnjem radu, mjere za njihovo prevazilaženje i razvojni ciljevi DRI.

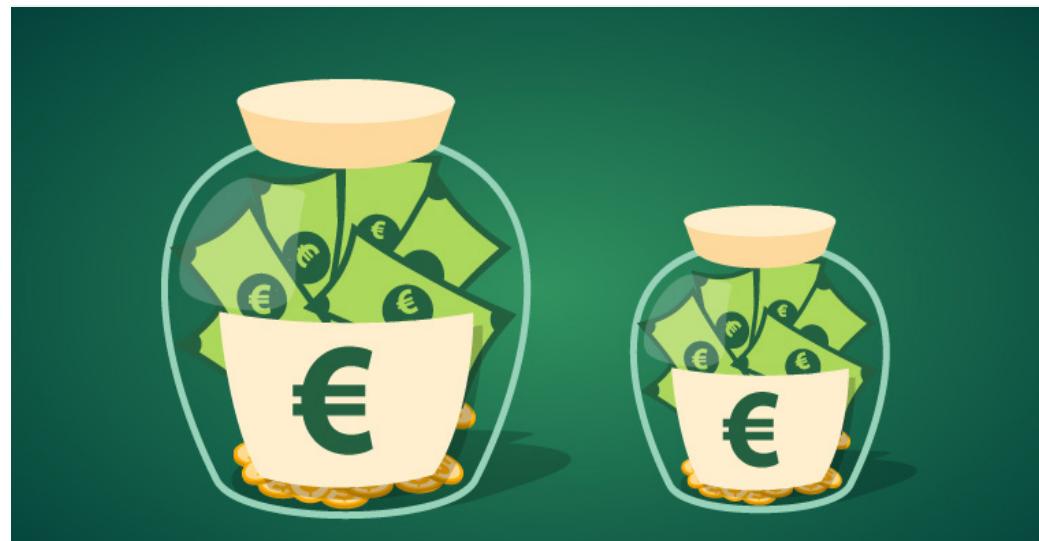
Eksterna revizija u Crnoj Gori još uvijek nije u potpunosti uskladena sa međunarodnim standardima. Najveći problem kada je riječ o ustrojstvu državne revizije predstavlja finansijska nezavisnost DRI, u dijelu planiranja i upravljanja sredstvima neophodnim za rad institucije. U trenutnom zakonskom okviru, izvršna vlast ima mogućnost da vrši korekcije plana budžeta DRI koji priprema Senat i na taj način utiče na nezavisnost institucije. Tako je prilikom usvajanja budžeta za 2012, Ministarstvo finansija smanjilo početni plan budžeta DRI za više od 20 procenata. Ključni problem eksterne revizije, koji je usko povezan sa pitanjem finansijske nezavisnosti, su i slabi kapaciteti DRI u revizorskom kadru i činjenica da je tek oko 30 procenata sistematizovanih revizorskih radnih mesta popunjeno, dok se u posljednje vrijeme bilježi i odliv kadra. Imajući u vidu da je izmjenama Zakona o finansiranju političkih partija DRI dobila revizije finansijskih iskaza političkih partija kao dio seta obaveznih revizija na godišnjem nivou, problem kapaciteta

DRI da odgovori na sve zadatke u oblasti eksterne revizije dobija na značaju.

U oblasti zaštite finansijskih interesa EU i zaštite eura od falsifikovanja, tek predstoje koraci u usklađivanju sa Konvencijom o zaštiti finansijskih interesa i njenim protokolima. Uspostavljanje administrativne saradnje sa OLAF-om i postojanje djelotvorne službe za borbu protiv prevara su, takođe, izazovi na kojima tek treba raditi. Krupan zadatak pred crnogorskom administracijom je i formiranja mreže organa i službi zaduženih za borbu protiv prevara i falsifikovanja eura. Konačno, potrebno je da postoje pravne i administrativne odredbe kako bi garantovale efikasnu zaštitu eura od falsifikovanja. Postojeći crnogorski propisi pokrivaju zaštitu eura od falsifikovanja, ali samo u određenoj mjeri, te je potrebno dalje usklađivanje sa *acquis-em* koji definiše mjere zaštite, posebno u pogledu Krivičnog zakonika.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) u oblasti interne kontrole i eksterne revizije dosta uopšteno predviđa tek saradnju između Crne Gore i Zajednice koja će se fokusirati na razvoj transparentne, efikasne i ekonomične javne interne finansijske kontrole i nezavisnih sistema eksterne revizije u Crnoj Gori.

Kada je riječ o falsifikovanju valute, Crna Gora se obavezala da će tjesno saradivati s Evropskom zajednicom u borbi protiv krivotvorena

novčanica i kovanica, i suzbijati i kažnjavati svako krivotvorene novčanica i kovanica koje se može pojaviti na njenoj teritoriji. Na nivou prevencije, Crna Gora mora obezbijediti sprovođenje mjera ekvivalentnih mjerama definisanim relevantnim zakonodavstvom Zajednice, kao i da se pridržava svih međunarodnih konvencija iz ove pravne oblasti. Crna Gora može dobiti podršku Zajednice u dijelu razmjene, pružanja pomoći i obuke u oblasti zaštite od krivotvorenja valute.

Kriterijumi Evropske komisije kada je u pitanju PIFC i zatvaranje pregovora svode se na sprovođenje usvojene legislative i postojanje djelotvornog sistema unutrašnjih finansijskih kontrola. Kako su sve budžetske jedinice u obavezi da na jedan od zakonom predviđenih načina obezbijede funkcionisanje sistema unutrašnjih kontrola, pred Crnom Gorom je ogroman zadatak prenošenja regulative u praksu i uspostavljanja sistema koji će davati rezultate. Prvi i najzahtjevniji korak je popunjavanje nedostajućeg obučenog kadra i kontinuirane obuke, kada je riječ o unutrašnjim revizorima i u slučaju menadžera za finansijsko upravljanje i kontrolu.

Za eksternu reviziju, preduslov za uspješno okončanje pregovora su obezbjeđenje finansijske nezavisnosti i svođenje upliva izvršne vlasti na budžet DRI na najmanju moguću mjeru. Tako će se posredno omogućiti i rješavanje drugog velikog problema DRI - nedostatka administrativnih kapaciteta za veći revizijski obuhvat i naprednije

Svi napor učinjeni ka harmonizaciji u ovom poglavljju direktno će se održavati na živote građana i građanki Crne Gore, jer se radi o izgradnji sistema koji za cilj ima zakonito, efikasno, efektivno i ekonomično trošenje sredstava poreskih obveznika.

vrste revizije. Osim ovih, ustavno rješenje pitanja funkcionalnog imuniteta članova Senata DRI i značajniji naglasak na praćenju izvršenja preporuka iz izvještaja o reviziji biće važne teme prilikom razmatranja napretka u ovom poglavljju.

U oblastima zaštite finansijskih interesa EU i borbe protiv falsifikovanja eura predstoje značajni koraci kako bi se zadovoljili kriterijumi EU, a sama Evropska komisija je upozorila da je u njima napravljen ograničen napredak. Uspostavljanje institucionalnog okvira i ulaganje u mrežu nadležnih službi i njihove istražne kapacitete biće visoko na agendi Evropske komisije prilikom ocjenjivanja budućih npora u ovoj oblasti.

Crna Gora koristi euro kao zakonsko sredstvo plaćanja, što je razlog više da puno uskladišvanje sa acquis-em u oblasti zaštite eura od falsifikovanja bude bitan prioritet.

Azilantska kriza i balkanska ruta

Piše: mr Vladimir Vučković

Posljednjih mjeseci svjedoci smo velikog talaca izbjeglica sa područja Bliskog istoka i Sjeverne Afrike koji preko Balkanskog poluostrva nastoje da se domognu EU. Dolaze iz Sirije, Afganistana, Iraka, Pakistana, Somalije, Egipta i Maroka bježeći od ratnih razaranja, političkih progona i nemaštine tražeći utočište u nekoj od zemalja članica Evropske unije.

Istorijski dolaski izbjeglica u neku od zemalja članica EU nije novijeg datuma. Početkom 90-tih veliki broj izbjeglica sa područja bivše Jugoslavije našao je utočište na prostoru Unije, a tokom „Arapskog proljeća“ bio je primjetan povećani broj tražilaca političkog azila iz Alžira, Egipta, Tunisa i Libije u članicama EU. Novi, intezivni talas izbjeglica sa područja Bliskog istoka i Sjeverne Afrike zahvatio je Evropsku uniju početkom 2014., da bi svoju kulminaciju postigao sredinom 2015. Za razliku od prethodnog perioda, kada su se izbjeglice opredjeljivale da stignu u Evropsku uniju preko Mediterana i Italije, nova izbjeglička ruta stvorena je preko Balkana.

U želji da se domognu evropskog prostora kako bi podnijeli zahtjev za političkim azilom, nova balkanska tranzitna ruta u značajnoj mjeri je bezbjednija i sigurnija. Kopneni tranzit do Mađarske odvija se preko Turske, Grčke, Makedonije i Srbije. Posebno su Makedonija i Srbija pogodenje novim talasom izbjeglica, imajući u vidu činjenicu da je u ovim zemljama tokom 2014., prema podacima UNHCR-a, broj tražioca azila porastao na 20.000 a da ih je više od 22.000 ove godine tražilo azil samo u Srbiji. Dodatno, agencija *Fronteks* koja se bavi uskladivanjem kontrole na granicama zemalja članicama EU, navodi da je broj ilegalnih emigranata koji dolaze u EU preko zapadnog Balkana značajno porastao, procjenjujući da je balkansku rutu tokom 2014. ilegalno prešlo oko 44.000 osoba, dok je oko 32.000 imigranata

nastanilo prostor EU tokom prva tri mjeseca ove godine.

Sa povećanjem broja izbjeglica preko Balkanskog poluostrva povećao se i broj krijumčara koji za velike svote novca ilegalno prebacuju imigrante na jednu od željenih destinacija. Često se dešava da izbjeglice budu prevareni i ostavljene na teritoriji na kojoj su se prvobitno nalazali, a svjedoci smo situacija u kojoj imigranti na putu za zapadnu Evropu izgube svoj život.

Upravo je pitanje izbjeglica bila glavna tema Samita zemalja zapadnog Balkana, Evropske unije, Njemačke i Austrije održane u Beču 27. avgusta 2015. Konkretnije, glavna tema konferencija bila je izbjeglička kriza, sa posebnim akcentom na Srbiju i Makedoniju, koje su prethodnih mjeseci bile ključne tranzitne rute imigranata koje preko Grčke nastoje da dodu u jednu od zemalja članica EU. Tako je odlučeno da se radi rješavanja izbjegličke krize Srbiji i Makedoniji izdvoji milion eura što, po svemu sudeći, nije dovoljno za rješavanje ovog problema.

U cilju rješavanja goroće izbjegličke krize koja potresa zapadni Balkana i zemlje članice EU neophodna je intezivna saradnja i usaglašavanje stavova članica i nečlanica EU. Tu je posebno važna aktivna i kontinuirana saradnja koja se odnosi na stvaranje adekvatnije strategije kako bi se ravnomjerno rasporedili imigranti po sistemu kvota a uzimajući u obzir pojedinačnu razvijenost, ekonomsku moć određene zemlje i potencijalne kapacitete da primi izbjeglice. Dodatno, u cilju ublažavanja efekata izbjegličke krize potrebno je i da EU poveća finansijsku pomoć zemljama zapadnog Balkana, kako bi se pravovremeno i valjano odgovorili na rastuće migracione izazove koje trenutno ozbiljno optećuju region.

Kako se koja članica EU nosi sa izbjegličkom krizom

Dva lica Evrope

Ogromni talas izbjeglica sa bliskog Istoka, koji se od maja samo pojačava, Evropu je zatekao potpuno nespremnu. Procjenjuje se da je granice Evropske unije do avgusta mjeseca prešlo preko 300 000 izbjeglica. Sistem procesuiranja azila koji je do sada bio na snazi, a prema kome odluku o davanju azila, kao i naknadnu brigu za smještaj primljenih lica, obezbjeduje država u kojoj prvo budu registrovani stvara ogroman pritisak na granične države - Italiju, Grčku i Mađarsku - koje se bore ili tako što jednostavno puštaju izbjeglice da produže dalje, ka bogatijim državama sjeverozapadne Evrope ili tako što pokušavaju da ih potisnu nazad, ponekad i na najnehumaniji način.

U posljednjih mjesec dana, Mađarska se naročito "proslavila" raznoraznim mjerama kontrole koje podsjećaju na najgora vremena komunizma: izgradnjom žičane ograde na granici sa Srbijom, prijetnjama da će oni koji pređu granicu bez dozvole biti kažnjeni zatvorom, pa čak i fizičkim obračunima specijalne policije sa izbjeglicama. Njemačka i Austrija su, sa svoje strane, najprije obećale da će primiti sve izbjeglice koje stignu na njihovu teritoriju, da bi nakon samo desetak dana javile da su svi kapaciteti popunjeni. Pregovori o sistemu preraspodjele izbjeglica koji bi ravnomernije podijelio teret na sve države članice su i dalje u toku, ali im se još ne vidi kraj.

U međuvremenu, nevladine organizacije i zagovornici ljudskih prava podsjećaju da je to tek prvi korak. Pravo pitanje je šta će sa svim ovim izbjeglicama biti dalje, kad vrhunac krize bude prošao i kad sva pažnja medija više ne bude usmjerena na njih.

Jer, osim što nema dobar plan za raspodjelu izbjeglica koje stignu na njenu teritoriju, Evropska unija nema ni usklađenu politiku tretmana azilanata, pa njihova sudbina u velikoj mjeri zavisi od toga u kojoj zemlji će imati sreću ili nesreću da zatraže azil.

Holandija – najrigoroznija politika azila u Evropi

Uprkos žustim kritikama od strane organizacija za ljudska prava, Holandija je 2010. usvojila najstrožiji zakon o azilu u čitavoj EU. Dva od tri zahtjeva za azil se odbiju, nakon čega podnosioc zahtjeva ima 28 dana da napusti zemlju.

U međuvremenu, imaju pravo na minimalan program pomoći, popularno prozvan "krevet, tuš i hljeb". Nakon noći provedene u spavaonici i doručka, moraju da napuste sklonište. Osobe kojima azil nije odobren a koji ne žele da se vrate u svoje zemlje porijekla posle nekog vremena gube pravo i na ovu minimalnu pomoći i moraju da se snalaze bez hrane i skloništa.

Njemački sudovi su se u više navrata žalili na činjenicu da izbjeglice koje ilegalno pređu u Njemačku ne mogu biti vraćene u Holandiju jer ih tamo očekuje bijeda i beskučništvo. Sa ovim problemom se najviše suočavaju izbjeglice iz Somalije, jer je Holandija još 2013, prije i jedne druge članice EU, donijela odluku da je ta zemlja sada bezbjedna i počela da deportuje izbjeglice nazad u Somaliju. Uprkos strogom pristupu, broj izbjeglica u Holandiji raste. Samo krajem jula u Holandiju je dospjelo 26 600 osoba, što je više nego tokom čitave 2014.

Švedska - ispred svih

U poređenju sa drugim članicama EU, švedska politika azila se smatra relativno velikodušnom. Nakon Njemačke, Švedska prima najveći broj azilanata, što za zemlju sa tek 9.6 miliona stanovnika znači da ima daleko najviše izbjeglica po glavi stanovnika u Evropi. Tokom 2014, čak 81 300 osoba je zatražilo azil u Švedskoj, a 30 600 ga je odmah i dobilo. Najbolje šanse imaju izbjeglice iz Sirije.

Švedska vlada se, takođe, trudi da imigrante što prije integrise u tržište rada. Azilanti pohadaju specijalne kurseve jezika, kulture, i profesionalne

obuke, a obezbjeđene su im i mogućnosti stažiranja.

No, u nekim oblastima, čak se i Švedska suočava sa ozbiljnim izazovima. Nedostatak stanova, male zajednice koje ne mogu da se nose sa povećanim zahtjevima, nezaposlenost među imigrantima...

Uprkos svim naporima vlade da integriše azilante, švedsko društvo je podijeljeno, što se sve više odražava i na političku scenu. Populistička, anti-imigrantska stranka desnice Švedski Demokrati već uživa podršku oko 20% stanovništva.

Austrija - popularna alpska destinacija

Gledano po broju imigranata po glavi stanovnika, Austrija je među popularnijim destinacijama za izbjeglice u Evropi. Više od 27 000 osoba je podnijelo zahtjev za azil u ovoj zemlji samo u prvoj polovini 2015., što je tri puta više nego u istom periodu 2014. Povećan priliv izbjeglica je doveo do različitih problema, uključujući i ravnomjernije raspoređivanje tražioca azila iz pograničnih gradova u ostale centre unutar ove federalne države.

Samo tri od devet federalnih jedinica - Beč, Donja Austrija i Predarlska pokrajina - se pridržavaju svojih kvota za prijem azilanata, dok je Burgenland na granici sa Mađarskom preplavljen izbjeglicama. Političke tenzije rastu: vlada Austrije je nedavno tražila izmjene Ustava kako bi primorala druge federalne jedinice da prihvate proporcionalan broj izbjeglica ubuduće, što je u nekim pokrajinama izazvalo otpor i demonstracije protiv stranaca, a što sve ide na ruku populističkoj desničarskoj Slobodarskoj stranci Austrije. U isto vrijeme, građani širom Austrije se udružuju kako bi pružili podršku izbjeglicama.

Poljska: samo briščani, molim

Ukrajina, Rusija i Tadžikistan su najčešće zemlje porijekla osoba koje se prijavljuju za azil u Poljskoj. Tokom 2014., ukupno je 8,020 osoba zatražilo azil, znatno manje nego prethodnih godina. Oko polovine azilanata su državljanji Rusije, uglavnom Čečeni (91%). Blizu 2,200 izbjeglica je iz Ukrajine. Tokom prethodne godine, samo 325 izbjeglica iz Rusije i 130 iz Sirije je dobilo azil. Odnos Poljske prema izbjeglicama je često meta kritika organizacija za ljudska prava. Iako im

država pruža određenu pomoć, većina prijemnih centara je smještena u bivšim kasarnama i radničkim odmaralištima, gdje izbjeglice imaju malo mogućnosti da uopšte dođu u kontakt sa lokalnim stanovništvom, a kamoli da se integriraju u poljsko društvo.

Poljska se uglavnom smatra tranzitnom zemljom za migrante koji žele da stignu na zapad. Nakon što je Poljska najavila da će ove godine primiti još 2,000 izbjeglica kako bi se smanjio pritisak na Italiju i Grčku, uslijedili su protesti od strane nacionalističkih grupa. Nijesu, međutim, samo ekstremisti ti koji se protive većem prilivu izbjeglica: istraživanje javnog mnjenja sprovedeno u julu je pokazalo da je 70% stanovništva protiv dolaska izbjeglica iz muslimanskih ili afričkih zemalja u Poljsku. Sirijci hrišćanske vjeroispovjesti su dobrodošli, kažu Poljaci. Nedavno je i Slovačka zatražila pravo da "bira" kakve izbjeglice želi, najavivši da će primiti još oko 200 osoba, ali samo ako su hrišćani.

Španija - nema ulaska u Evropu

Početkom godine, veliki broj izbjeglica je pokušao da uđe na teritoriju Evrope probijajući granične ograde u sjevernoafričkim španskim enklavama Ceuta i Melila. No, u posljednja četiri mjeseca, Španija više nije među glavnim kapijama evropskog kontinenta. Tokom 2014., evropska granična policija Frontex je ocijenila da je u Španiju nelegalnim putem stiglo tek oko 7,800 migranata, u poređenju sa preko 39,000 samo par godina ranije. Ministarstvo unutrašnjih poslova Španije tvrdi da se broj migranata smanjuje zahvaljujući sporazumu o graničnoj kontroli sa Marokom. Uz to, zvanični Madrid je potpisao sporazume o deportaciji sa Senegalom, Mauritanijom i Nigerijom, što je natjeralo mnoge Afrikance da odustanu od puta za Španiju.

Strožiji pristup imigraciji je pomjerio glavne tranzitne rute sa zapadnih na istočne obale Mediterana, zbog čega najveći broj izbjeglica sa konfliktnih područja poput Sirije i Iraka sada traži put za Evropu preko Turske i Balkana.

Izvor: Deutsche Welle

Preporuke sa Forum organizacija civilnog društva koji je održan u okviru Bečkog samita

Treba jačati regionalnu saradnju, slobodu medja i stvarati nova radna mjesta

Predstavnici civilnog društva zapadnog Balkana zatražili su od evropskih lidera jačanje regionalne saradnje, slobodu izražavanja lišenu uticaja državnih struktura i otvaranje radnih mjesta.

U okviru Bečkog samita posvećenog zapadnom Balkanu, čiji su domaćini bili austrijski predsednik **Hajnc Fišer**, savezni kancelar **Verner Fajman** i ministar spoljnih poslova **Sebastijan Kurc**, održan je i Forum civilnog društva.

Šest odabranih predstavnika civilnog sektora iz zemalja zapadnog Balkana učestvovalo je u debati sa šest političkih lidera, tražeći rješenja za osnovne teme skupa – jačanje regionalne saradnje, obezbjedivanje slobode izražavanja, otvaranje radnih mjesta i jasnu razvojnu perspektivu. Na ovaj način su iznijeti ciljevi i preporuke u okviru kontinuiranog angažovanja civilnog društva, na čijoj realizaciji će se djelovati do narednog samita u avgustu 2016. u Francuskoj.

Pomenute preporuke su rezultat tri pripremne radionice organizacija civilnog društva koje su održane u maju i junu, u Tirani, Beogradu i Sarajevu.

Jačanje regionalne saradnje

Regionalne mreže i organizacije civilnog društva očekuju širu podršku, kao dio mehanizma izgradnje povjerenja i jačanja regionalne saradnje. U cilju osnaživanja regionalne saradnje, neophodno je da se i vlade zemalja zapadnog Balkana priključe sličnim inicijativama. Akteri civilnog društva moraju biti uključeni u izradu planova ekonomskog razvoja, ali i u područja regionalne saradnje koja nisu direktno povezana sa ovom oblašću djelovanja, kao što su energetika ili infrastruktura, jer se na taj način može ubrzati proces integracije i sprovodenja reformi na putu ka EU.

Pored toga, bitan aspekt regionalne saradnje je, prema preporukama, suočavanje sa prošlošću i izgradnja regionalnog samopouzdanja. Regionalna saradnja je korisna u brojnim oblastima, ali unapređivanje međusobnog razumijevanja i ispitivanje teških perioda zajedničke istorije i razgovor o njima još uvek predstavljaju važne aspekte regionalne saradnje u kojima civilni sektor može i treba da igra aktivnu ulogu.

Regionalna saradnja je prepoznata i kao mogućnost za povećavanje ljudskih resursa i razmjenu najboljih praksi. Predstavnici civilnog sektora mogu da doprinesu politikama i strategijama za unapređivanje regionalne saradnje u oblasti društvenog razvoja i da pomognu pri unapređivanju institucionalnog i zakonskog okvira za civilni sektor.

Western Balkans Summit Vienna 2015

Civil Society Forum

Sloboda medija izvan uticaja državnih struktura

Predstavnici civilnog društva su zatražili da javni emiteri i regulatorna tijela budu oslobođeni direktnog ili indirektnog uticaja države. Postupak odabira članova odbora javnih emitera mora biti transparentan, nestranački i na temelju profesionalnih standarda, a metodi rada ovih tijela moraju biti jasno definisani. Vlasnička struktura svih medija mora biti trajno dostupna javnosti na jednostavan i transparentan način, a monopol u medijima i distribuciji medijskih sadržaja se moraju sprječiti.

Pored toga zakonska zaštita novinara mora da bude na većem nivou, a njihovi radni uslovi poboljšani putem društvenog dijaloga sa poslodavcima, što bi generalno smanjilo nesigurnost u okviru radnih odnosa. Vlasnici medija bi trebalo da poštuju postojeće zakone u vezi sa zapošljavanjem i radnim uslovima.

Uspješno stvaranje radnih mesta i jasna razvojna perspektiva na zajedničkom tržištu rada

Zemlje regiona moraju razvijati aktivnu politiku tržišta rada, aktivno uključujući sve činioce

kao odgovorne partnere. Umjesto razvoja komercijalnih djelatnosti, naglasak mora biti na podršci visokoj stopi proizvodnje i proizvodnih djelatnosti sa dodatom vrijednošću, kao i njihovom uključivanju u lanac snabdijevanja unutar EU, uzimajući u obzir ekonomsku strukturu zasnovanu na formama mikro, malih i srednjih preduzeća.

Snažan fokus mora biti i na modernizaciji i pružanju podrške poljoprivrednom sektoru. Akteri iz građanskog sektora treba da budu uključeni u ekonomsko planiranje od samog početka a konkurenčija slobodnog tržišta treba da se nadoknadi zajedničkim regionalnim i prekograničnim planiranjem privrednog razvoja.

Privedila: S.P

Delegacija njemačkog SPD-a posjetila CGO

Izvršnadjektorica Centra za građansko obrazovanje (CGO) **Daliborka Uljarević**, sa saradnicima – **Borisom Marićem**, višim pravnim savjetnikom i **Anom Vujošević**, koordinatoricom programa evropskih integracija, susrela se danas sa dvanaestčlanom delegacijom Socijaldemokratske stranke Njemačke (SPD) koju su predvodili **Josip Juratović** i **Martin Roseman**, poslanići Bundestaga. Sa njima je bio i **Frederick Brutting**, gradonačelnik Heubacha, kao i brojni saradnici.

Teme razgovora odnosile su se na proces evropskih integracija Crne Gore

i učinkovitost reformskih procesa koji se sprovode na tom putu, a članove delegacije je posebno interesovalo kakvu podršku Crna Gora očekuje od EU i Njemačke. Akcenat je stavljen na aktuelnu društveno-političku situaciju, ali i na specifična pitanja poput korupcije, uloge nevladinog sektora u evropeizaciji i izazovima sa kojima se suočavaju NVO u Crnoj Gori, poziciju lokalnih samouprava u demokratizaciji društva i položaj manjinskih zajednica.

Civilna hrabrost u vremenu rata i mira

U Tuzli, u Bosni i Hercegovini, je od 27. do 30. avgusta 2015. održana velika konferencija mladih na temu **“Uvijek postoji izbor – civilna hrabrost u vremenu rata i mira”**, u organizaciji Asocijacije srednjoškolaca BiH, Udruženja nastavnika i profesora istorije BiH njemačkog Foruma ZFD (Forum Zivilier Friedensdienst/Forum Civil Peace Service), međunarodne organizacije Humanity in Action, Post-konfliktnog istražnog centra PCRC iz Sarajeva, a u saradnji sa Omladinskim resursnim centrom Tuzla, Mrežom za izgradnju mira, udruženjem IPA Mladost gradi budućnost iz Tuzle, udruženjem “Mladi volonteri” Visoko iz BiH, i uz podršku niza drugih institucija.

Cilj konferencije bio je da okupi mlade iz regiona da slušaju i raspravljaju na temu moralnih vrijednosti i građanske hrabrosti i odgovornosti sa namjerom da ih podstakne na sopstveni humani i građanski način promišljanja i djelovanja u cilju stvaranja mirnijeg i nenasilnog svijeta uz moto: **“Ne možeš uvijek biti heroj, ali uvijek možeš biti ljudsko biće”** (J.V. fon Gete).

Oko stotinu učesnika konferencije došlo je iz Bosne i Hercegovine, Srbije, Kosova, Makedonije, Crne Gore, Hrvatske, Njemačke i Italije. Toko četiri radna dana, učesnici su imali priliku da na pet različitih lokacija istovremeno slušaju predavanja, gledaju i analiziraju dokumentarne filmove na temu ljudi koji su pokazali izuzetna i nesebična djela hrabrosti u vrijeme rata, da budu učesnici radionica na temu nenasilja, građanske hrabrosti, humanitarnog djelovanja, kritičkog promišljanja, ali i da vide niz izložbi na navedene teme od kojih je naznačajnija vjerovatno izložba fotografija “Spasioci” iz projekta “Obični heroji” organizacije PCRC, kao i izložba fotografija “MONUMENTI” foruma ZFD na temu stepena izmjene identiteta od početka XX vijeka, i da odgledaju niz predstava i performansa.

Ispred Centra za građansko obrazovanje (CGO) na konferenciji je učestvovala **Željka Ćetković**, saradnica na programima.

U okviru obrazovnog programa

„Savremene tendencije u kritičkoj misli“

i kao odgovor na veliko interesovanje

CGO, po peti put u Crnoj Gori, predstavlja svjetski poznat

PROGRAM „EDUKACIJOM DO MIRA“ (Peace Education Program - PEP)

Ovaj program čini deset radionica, koje će se održavati jednom nedjeljno, u trajanju od sat vremena i trideset minuta. Osmišljen je od strane Fondacije Prem Ravat, sa namjerom da polaznicima pomogne da otkriju unutrašnje resurse, prepoznaju sopstvenu vrijednost i razviju pozitivne životne vještine, te istraže mogućnost unutrašnjeg mira.

Program će voditi **gđa Caroline Jovićević**, lokalna menadžerka programa „Edukacijom do mira“, tokom radionica koje će se odvijati u prostorijama CGO, svakog četvrtka u 17:30h, u period od 22. oktobra 2015. do 24.decembra 2015. Program će se odvijati na crnogorskom i engleskom jeziku i besplatan je za sve polaznike/ce.

Kako biste se prijavili, pošaljite Vašu kratku biografiju (ime, broj telefona, e-mail, datum rođenja, trenutno zanimanje, itd) na info@cgo-cce.org, sa naznakom: *Za program „Edukacijom do mira“*.

Kapacitet ovog kursa je 50 osoba. Prijave će se primati dok se ne dostigne ovaj broj. Bićete obaviješteni da ste primljeni u roku od 72 sata od slanja Vaše prijave CGO-u. Preporučujemo Vam da se prijavite što ranije za ovaj izuzetno popularni kurs, jer očekujemo da će mjesta biti popunjena jako brzo.

Za više informacija o programu „Edukacijom do mira“, posjetite:

www.tprf.org/en/programs/peace-education-program, www.porukamira.org.rs

A.V

Fellowship in Humanities at the University of Cologne

The Morphomata Center for Advanced Studies in the Humanities at the University of Cologne is pleased to invite applications for fellowships for the academic year 2016/17. Fellowships are granted for a period of 3 to 9 months. Fellows must be in residence in Cologne during the fellowship period. The letter must include the months of October through February and/or April through July.

To be eligible for a Morphomata Fellowship, the candidate:

- Must have the status of at least assistant professor (or equivalent) and a strong research record in biography/life writing and/or portraiture;
- Scholars with particular interest in the theory of the formation, dynamics, and mediality of cultural figurations are also invited to apply;
- Fellows are required to participate actively in the interdisciplinary and intercultural life of the Center and the University of Cologne. Morphomata Fellows are expected to participate in weekly events at the Center.

Fellows will be provided with office space including work facilities and will participate in the academic life of both the Center and the University of Cologne. The actual amount of the grant is negotiated on an individual basis.

Applications should be submitted to martin.roussel@uni-koeln.de. Applicants are required to provide the following documents:

- Cover letter of one or two pages that indicates the preferred time slot for the fellowship;
- Curriculum vitae;
- List of publications;
- Title and a proposal for a research project (maximum 2000 words) related to the above mentioned topics;
- Summary of maximum 200 words that clearly indicates to readers from other disciplines where the special significance of the project lies;
- Applications in German must be supplemented with an English title and summary.

Deadline for applications: 2 November 2015.

For more information please visit: <http://www.morphomata.uni-koeln.de/en/center/archive/2015/fellowship-program-2016-2017/>

Izdavač: Centar za građansko obrazovanje (CGO)

E/C Bilten - Evropski puls - je elektronski časopis koji izlazi uz podršku fondacije Friedrich Ebert od 2005. Od februara 2015. Evropski puls izlazi u okviru projekta "EU vijesti - budi informisan!" koji se finansira iz komunikacionog budžeta Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, a kofinansira ga fondacija Friedrich Ebert. Projekat sprovode Daily Press Vjesti i Centar za građansko obrazovanje (CGO). Zaveden je u Ministarstvu kulture pod rednim brojem 578.

Glavni i odgovorni urednik: Vlada Žugić

Uređivački kolegijum: dr Vera Šćepanović, Daliborka Uljarević, Svetlana Pešić, Ana Vujošević, Vladimir Vučković

Prevod i lektura: CGO

Prelom i ilustracije: Dragana Koprivica

Producija: Centar za građansko obrazovanje (CGO)

Adresa redakcije: Njegoševa 36/I Tel/fax: +382 20 665 112, 665 327 ep@cgo-cce.org, info@cgo-cce.org

Evropski puls možete preuzeti na sajtu www.cgo-cce.org ili se pretplatiti za direktnu mjesecnu elektronsku dostavu putem maila ep@cgo-cce.org

*Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost Centra za građansko obrazovanje (CGO)
i ne može se smatrati da odražava stavove Evropske unije.*